

شهرستان بوکان یکی از شهرستان‌های کردنشین استان آذربایجان غربی ایران است. شهرستان بوکان در منطقه تقریباً کوهستانی و معتدل قرار گرفته که از جهت شمال به شهرستان میاندوآب و از جنوب به شهرستان سقز و از شرق به شهرستان شاهین‌دژ و از غرب با شهرستان مهاباد همسایه است. مرکز این شهرستان شهر بوکان است. شهر بوکان در ۳۶ درجه و ۳۱ دقیقه عرض شمالی و ۴۶ درجه و ۱۲ دقیقه طول شرقی نسبت به نصف النهار گرینویچ قرار دارد و ارتفاع آن از سطح دریای آزاد ۱۳۷۰ متر می‌باشد. شهرستان بوکان (شهر بوکان و روستاهای اطراف) چهارمین شهرستان استان آذربایجان غربی بعد از شهرستان‌های ارومیه و خوی و میاندوآب و ۷۶ امین شهرستان پرجمعیت ایران می‌باشد. بر اساس نتایج آمارگیری سال ۱۳۸۵ این شهر پس از ارومیه و خوی سومین شهر پرجمعیت آذربایجان غربی و همچنین بر اساس نتایج این آمارگیری این شهر پس از کرمانشاه و سنندج و ایلام چهارمین شهر بزرگ کردنشین ایران محسوب می‌شود. البته اگر شهر ارومیه را که جمعیت قابل ملاحظه کرد دارد نیز حساب کنیم شهر بوکان به رتبه پنجم شهرهای کردنشین ایران تنزل می‌یابد. همچنین این شهر ۵۱ امین شهر پرجمعیت ایران و ۲۵۶۶ امین شهر پرجمعیت جهان است. زبان مردم این شهر کردی سورانی است.

تاریخچه

ین شهرستان در حدود ۳۰۰۰ سال قبل تحت نام ایزیرتو پایتخت تمدن مانناییان بوده است. آثار این تمدن بسیار هنرمند قابل توجه بوده و نمونه‌هایی از آثار به تاراج رفته اش در موزه‌های جهان از قبیل موزه توکیو و موزه ارومیه دیده می‌شود. این تمدن در شمالغربی ایران سکنی داشته‌اند. هنر معروف آنها ساخت آجرهای لعابدار بوده است. آجرهای با طرح‌های رنگین که طرح آنها پس از گذشت حدود ۳۰۰۰ سال تقریباً سالم باقی مانده‌اند. نمونه‌ای از این آجرها در موزه شرق کهن توکیو یافت می‌شود. کشفیات هیئت باستان‌شناسی در سال ۱۳۵۰ و مطالعات پس از آن نشان داده منطقه بوکان از قدیم پادگان اشکانیان و ساسانیان بوده است. آثار باستانی زیادی که در این منطقه به دست آمده مؤید همین نظریه است.

بوکان سال 1330

جمعیت و تقسیمات سیاسی

طبق قانون تقسیمات کشور، در سال ۱۳۱۶ش بوکان به عنوان بخش در شهرستان مهاباد در استان آذربایجان تشکیل شد. در سال ۱۳۶۹ شمسی، طبق تصویبنامه هیئت وزیران و همچنین تلاش‌های

نماینده آن زمان ، شهرستان بوکان به مرکزیت شهر بوکان مشتمل بر دو بخش تشکیل شد. واز مهاباد به کلی جدا گردید.

جمعیت این شهرستان طبق آمار تخمین زده شده و محاسبه شده در سال ۱۳۹۰ به ۲۸۰،۰۰۰ نفر می‌رسد اما بر اساس سرشماری سال ۱۳۸۵ جمعیت شهرستان بوکان برابر با ۲۰۴،۳۰۸ نفر بوده‌است، که از این تعداد ۱۰۲،۴۸۸ نفر آنان مرد و ۱۰۱،۸۲۰ نفر آنان زن بوده‌اند. همچنین شهرستان بوکان دارای ۲ بخش به نامهای مرکزی و سیمینه‌است و ۷ دهستان دارد.

بخش مرکزی دهستان‌های آختاچی، ایل تیمور، ایل گورک و بهی فیض اله بیگی و بخش سیمینه دهستان‌های آختاچی شرقی - آختاچی محلی و بهی دهبکری را شامل می‌شود .

نام

روایات زیادی در مورد ریشه نام این شهر وجود دارد، مثلاً بعضی‌ها بر این عقیده هستند که «بو» به معنی سرزمین و «کان» به معنای معدن است و بوکان به معنای سرزمین معادن می‌باشد اما از مشهورترین این روایات این است که در قدیم مردم این شهر در هنگام مراسم عروسی به چشمه آب بزرگ و مشهور این شهر که کردها آن را «حهوزه گهوره (Hewze Gewre)» به معنی «آبگیر بزرگ» می‌نامند، (و این چشمه به صورت چشمه‌ای جوشان است که آب آن از سفره‌های زیرزمینی تأمین می‌شود) می‌آمدند و از آنجا که به کردی واژه «بوک»، به معنی عروس است این منطقه را که بعدها به شهر تبدیل شد «بوکان» (جمع بوک = عروس‌ها) نامیدند.

اما این نظریه تنها در صورتی درست است که ما این اسم را با لهجه فارسی تلفظ کنیم یعنی «بوکان» «Bookan»، این در حالی است که ساکنین این شهر و همه مردم کردزبان آن را بصورت «بوکان» «Bokan» می‌نامند.

در نظریه‌ای دیگر، گفته می‌شود که به هنگام حمله سپاه مغول به این مناطق، یکی از فرماندهان سپاه چنگیز، نام خود (بوکان) را بر روی این روستای کوچک (در آن زمان) نهاد. گفته می‌شود کوهی در مغولستان به نام بوکان وجود دارد که از همین فرمانده چشمه می‌گیرد.

نظریه دیگر در مورد وجه تسمیه شهر چنین است: شهر بوکان به دور چشمه بزرگ حهوزه گهوره شکل گرفته‌است و به چنین چشمه‌هایی در زبان کردی «کانی» «Kani» گفته می‌شود. همچنین واژه «بو» «Bo» در زبان کردی کاربردهای مختلفی دارد که اغلب در شکل ترکیبی به کار برده می‌شود؛ مانند «بو کوی» (کجا؟)

اما چگونگی ترکیب این کلمات و شکل‌گیری واژه بوکان بر اساس این نظریه چنین است: در زمانهای قدیم هنگامیکه زنان قصد شستن وسایل خانه را داشتند آنها را با خود برداشته و به سمت رود یا چشمه‌ای در نزدیکی محل اقامتشان بوده می‌بردند و در آنجا کارشان را انجام می‌دادند. به همین ترتیب اهالی ساکن اطراف بوکان، جهت شستن و نظافت ظروف و وسایل خود به طرف این کانی یا حوض می‌رفتند و هنگامی که کسی سراغ نفری را که جهت انجام این امور به «کانی» رفته بود، می‌گرفت، نزدیکی وی در پاسخ می‌گفتند: «او به کانی رفته‌است» و به زبان کردی «چوه بوکانی» یعنی به «چشمه» رفته‌است. بدین ترتیب واژه «بوکانی» به افرادی گفته می‌شد که رفت و آمد زیادی را به «کانی» مزبور انجام می‌دادند و سپس کم کم در آنجا ساکن شدند.

امروز حوض گوره (حهوزه گهوره)، در مرکز شهر واقع است و با آب گوارا و بی پایان خود آب نیمی از شهر را تأمین می‌کند. و نزد اهالی شهر از نوعی دلبستگی و جایگاه خاصی برخوردار است.

محلات و معابر اصلی

میدان فرمانداری، سهراب سنگینی، کوچه‌های امام صاحبی، بیمارستان سابق، خیابان مولوی شرقی، مسجد نبی، کل‌تپه، شهرک فرهنگیان، عشایر، کوی محمدیه، کوی فرهنگیان، کوه اندیشه، کوی آفتاب، شهرک بهداری، جاده حصار، خیابان ورزش، کمربندی، ساحلی، ابوزر، باغ قاضی، دادگاه، قلعه، کلهرآباد، نساجی، علی‌آباد، اسلام‌آباد، امیرآباد، کهریزه امیرآباد، و سیدشکره

اماکن دیدنی

1. غار روستای قلاچی نزدیک بوکان
2. غار کول‌آباد میان بوکان و میان‌دوآب
3. غار مکرری قران در روستای خراسانه
4. غار کونه‌کوتر در روستای گاینجه بوکان
5. غار کونه‌کوتر در روستای سهولان
6. ایوان سنگی روستای آغجیوان
7. قلعه سنگی روستای سماقان فرهادتراش دارای نه اتاق سنگی
8. جلگه سردرآباد
9. حوض گوره چشمه بزرگ آب و استخر دیدنی بوکان
10. مسجد جامع حمامیان
11. اطاقهای سنگی روستای بی‌بی‌کند
12. پارک ساحلی بوکان
13. پارک کوی محمدیه) معروف به پارک حسن زیرک)
14. غار طبیعی روستای اشکوتان معروف به غار سید جمال الدین

اقدامات مهم تاریخی

- نخستین درمانگاه بوکان در سال ۱۳۲۶ با پزشکی دکتر «فریدریش آلمانی» جراح و دستکاری همسرش آغاز به کار کرد.
- اولین روزنامه هم بنام هلاله در اسفند ماه ۱۳۲۴ از چاپخانه بوکان منتشر شد و اولین گروه‌های کوهنوردی به شیوه نوین در سالهای ۱۳۴۷ الی ۱۳۵۰ توسط دبیرانی که از مرکز و شهرها به این شهر آمده بودند برپا شد.
- جمعیت بوکان در زمان ناصرالدین شاه قاجار هنگام تملک سردار «عزیزخان مکرری» داماد امیر کبیر بخش کوچکی بوده و بیشتر از صد خانوار در آن نیوده‌اند. اولین مدرسه ابتدایی به شیوه نوین در سال ۱۳۰۷ دایر گردید
- سفر ژاک دمورگان و خاطرات جهانگردان به بوکان

ابنیه تاریخی

مسجد حمامیان :

در نزدیکی شهر بوکان در کنار روستای حمامیان مسجد قدیمی و نسبتاً سالم حمامیان و بقایای مدرسه قدیمی حمامیان و وضوخانه که هم اکنون قسمتی از کلاسهای آن سالم مانده، قرار گرفته است. این مسجد قبل از جنگ جهانی دوم در سال 1328 هجری بنا شده است و مؤسس آن مرحوم «محمود آقا ایلیخانی زاده» و معمار آن شادروان «معمارباشی مراغه ای» بوده است. بنای مسجد بابلان مربع شکل و بصورت تک گنبدی با مصالح سنگ لاشه ای در پی و آجر چهارگوش در بدنه و گنبد پوششی بصورت دو لایه با ظرافت خاصی بنا گردیده و بعد از احداث بنای مسجد واحدهایی تحت عنوان مدرسه متصل به بنای مسجد ساخته شده است.

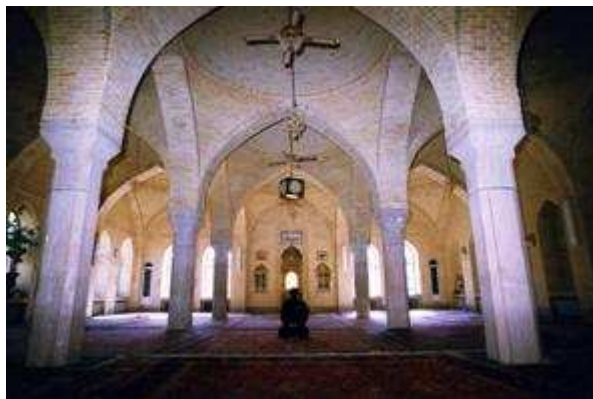

نمای مسجد حمامیان

در مسجد حمامیان واحدهایی تحت عنوان مدرسه متصل به این بنا ساخته شده

مسجد جامع بوکان :

مسجد جامع بوکان در بخش مرکزی و قدیمی شهر و در کنار تپه قدیمی ، مشهور به تپه قلعه سردار و در ضلع شرقی سرآب که از کوه فعل شکینه سرچشمه می گیرد قرار گرفته است . این اثر با طول و عرض 30*25 متر دارای شانزده گنبد که بر روی نه ستون قرار گرفته احداث شده است . که 6 عدد از این ستونها از سنگهای آهکی تراشدار مربوط به بنای اولیه اثر می باشد ولی چهار گنبد آجری و سه عدد از ستون ها با تیرآهن و روکش سیمانی در گسترش بعدی مسجد در سال 1345 ساخته شده اند . تاریخ تاسیس مسجد جامع 1310 هجری است و معمار این بنا مرحوم « علی اصفهانی » از معماران ماهر و چیره دست آن زمان بوده است . این بنا در حال حاضر به عنوان محل برگزاری نماز جمعه بوکان مورد استفاده اهالی شهر قرار می گیرد .

مسجد جامع بوکان قبل از جنگ جهانی دوم در سال 1328 هجری بنا شده

مقبره سردار

مقبره تاریخی سردار که مربوط به دوره قاجار است که امروزه در پارک عمومی ملت شهر بوکان قرار گرفته است. این مقبره در انتهای پارک قرار دارد. مقبره در سطح ۱۹۸ متر مربع و دارای یک گنبد مرکزی، ایوان و دو دهلیز در طرفین است. مصالح به کار رفته در پی بنا از سنگ لاشه به صورت، دیوارها، گنبد و طاقها از آجر چهار گوش است. در ضلع جنوبی - ورودی بنا - ایوانی با دو ستون سنگی قرار دارد. این مقبره محل دفن خانواده « عزیز خان مکرری «داماد امیرکبیر و فرمانده کل قشون ناصرالدین شاه بوده است. مقبره سردار به عنوان یکی امکان های مهم تاریخی شهر ثبت شده است و نزد مردم از محبوبیت خاصی برخوردار است

سردار عزیز خان مکری

تپه باستانی قلاچی

یکی از آجرهای لعابدار کشف شده در قلاچی در موزه ژاپن

بوکان هویت تاریخی خود را از (قلعه باستانی قلاچی) در مجاورت روستای قلاچی در هشت کیلومتری شمال شرقی بوکان می‌گیرد؛ که بازمانده یکی از مراکز بسیار مهم تمدن (ماناها) در هزاره اول پیش از میلاد مسیح در حوزه شمال غرب ایران که برخوردار از تمدن و قانون بودند؛ است. حاکمان قلعه تاریخی قلاچی معبد این قوم متمدن بودند که نزدیک به سه هزار سال پیش مدت زمانی در این ناحیه سکونت و حکم رانی کرده‌اند و آنچه از اجزای معماری این تمدن کهن در این قلعه باستانی به دست آمده با تمدن‌های مشابه و هم زمان خود از جمله (حسنلو (در نقده و) زیویه (در سقز که از نظر جغرافیایی با قلعه (قلاچی) هم حوزه‌است، قابل مقایسه و برابر دانست به گونه‌ای که آثار معماری مکشوفه از نظر مشخصات و نقشه بیش از هر چیز بیانگر یک معبد بزرگ است.

محدوده بیرونی غار زیرزمینی قلاچی

غار عمیق قلاچی

این غار عظیم با دهانه‌ای بزرگ به قطر ۸ متر، سالها با داستانهای فراوان پر رمز و رازترین مکان نامشکوف بوکان بود تا اینکه در سال ۱۳۸۱ نخستین تیم منتخب از کوهنوردان بوکان با جسارت و از جان گذشته گی زیاد موفق به فرود از چاه نخست این غار به طول ۱۱۰ متر شده و توانستند حس کنجکاوی اهالی را تا حدودی ارضا نمایند، سپس در سال ۱۳۸۴ تیم مجهزتری به سرپرستی زنده یاد مقبل هنرپرژو کوهنوردی عضو تیم ملی توانست سه تالار عظیم این غار را بعد از چاه مورد شناسایی و طول مسیر پیمایش شده این غار را به حدود ۳۰۰ متر برساند. از آن سال بیعد تیمهایی وارد این غار شده و هرکدام مقداری از آن را بازدید کردند تا بالاخره تیمی از باشگاه سنگنوردان بوکان موفق به پیشروی بیشتر و نقشه برداری حدود ۴۰۰ متر از این غار برای اولین بار شدند.

جغرافیای انسانی شهرستان بوکان

جمعیت و خانوار

طبق آمار آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن شهرستان بوکان در آبان ماه سال ۱۳۸۵ تعداد ۲۰۴۳۰۸ نفر جمعیت داشته است که ۷/۰۳ درصد از جمعیت کل استان را شامل می‌شود. از این تعداد جمعیت ۱۵۱۶۸۹ نفر شهری (۷۴/۲۵) و ۵۲۶۱۹ نفر روستایی (۲۵/۷۵) درصد) می‌باشند. همچنین ۱۰۲۴۸۵ نفر از جمعیت این شهرستان را مردان و ۱۰۱۸۲۳ نفر را زنان تشکیل می‌دهند.

جمعیت شهرستان بوکان طی بیست سال با رشدی مداوم از ۲۰۵۷۹ نفر در سال ۱۳۵۵ به ۱۷۵۵۴۱ نفر در سال ۱۳۷۵ رسیده است. متوسط نرخ رشد سالیانه آن در دهه اول مطالعه ۰/۱۶۹ و در دهه دوم ۰/۰۴۴ درصد بوده است. به این ترتیب با توجه به متوسط نرخ رشد سالیانه استان که در دهه‌های اول و دوم به ترتیب ۰/۰۳۶ و ۰/۰۲۲ درصد می‌باشد. این شهرستان از نرخ بالاتری نسبت به استان برخوردار بوده و از شهرستانهای مهاجرپذیر به حساب می‌آید.

جمعیت و خانوار شهرستان بوکان به تفکیک نقاط شهری و روستایی در سال ۵۵ و ۶۵ و ۷۵.

شرح	۱۳۵۵	۱۳۶۵	۱۳۷۵
جمعیت شهرستان	۲۰۵۷۹	۱۱۲۵۴۵	۱۷۵۵۴۱

120020	89672	12657	جمعیت شهری
55509	22873	7922	جمعیت روستایی
29179	18947	4099	خانوار شهرستان
20792	10309	3162	خانوار شهری
8383	8638	937	خانوار روستایی
71	34/22	14/62	تراکم نسبی جمعیت
5/93	6/2	7/6	میانگین وسعت خانوار
31/62	20/32	38/50	درصد جمعیت روستایی

تعداد خانوار این شهرستان به تبع جمعیت آن پیوسته روند افزایشی داشته و از 4099 خانوار در سال 1355 به 29179 خانوار در سال 1375 و به 42344 خانوار در آبان ماه سال 1385 افزایش یافته است البته طی این مدت از میانگین وسعت خانوار کاسته شده و از 7/6 نفر در دوره اول به 5/93 نفر در دوره آخر رسیده است.

افزایش سریع تعداد خانوار در دهه دوم نیز بطوری که ملاحظه می‌شود تحت تاثیر دو عامل رشد جمعیت و کاهش میانگین وسعت خانوار بوده است. با افزایش جمعیت شهرستان بر تراکم نسبی جمعیت آن نیز افزوده شد و از 4/62 نفر در کیلومتر مربع در سال 1355 به 71 نفر در کیلومتر مربع در سال 1375 رسیده است.

ساختار سنی و جنسی

در دوره مورد مطالعه ساختار سنی جمعیت شهرستان به سویی تعادل گرایش دارد در سال 1385 سهم جمعیت کمتر از 15 سال شهرستان به 27/40 درصد کاهش یافته است در حالیکه سهم جمعیت 15-64 ساله با افزایش روبرو بوده و به رقم 67/49 درصد رسیده است. این امر در گروه سنی 49/67 سال به بالا نیز اتفاق افتاده است. مسلماً کاهش شدت جوانی جمعیت شهرستان به عنوان یک تحول مثبت تلقی می‌شود. در آبان 1385، از 204308 نفر جمعیت شهرستان، 102485 نفر مرد و 101823 نفر زن بوده‌اند که در نتیجه، نسبت جنسی برابر 101 به دست می‌آید. به عبارت دیگر، در این شهرستان در مقابل هر 100 نفر زن، 101 نفر مرد وجود داشته است.

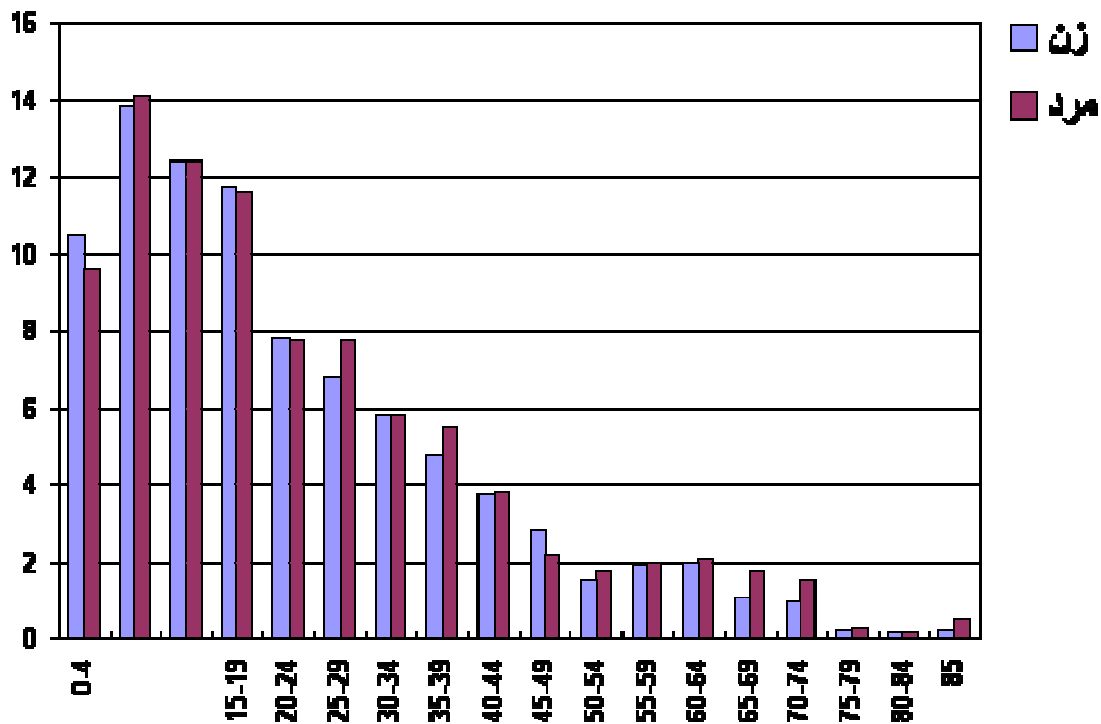
گروه‌های عمده سنی شهرستان به تفکیک جنس و نقاط شهری و روستایی در سال 1375

نقاط روستایی		نقاط شهری		کل شهرستان				گروه‌های عمده سنی
تعداد	درصد	تعداد	درصد	زن	مرد	جمع	درصد	
55509	100/00	120020	100/00	86611	88930	175541	100/00	جمع
23637	42/58	50085	41/73	36511	37216	73727	42/00	کمتر از 15 سال

11645	20/98	25380	21/15	18623	18403	37026	21/09	سال 15-24
17799	32/07	39962	33/30	28592	29173	57765	32/91	سال 25-64
2428	4/37	4593	3/83	2885	4137	7022	4/00	65 سال و بیشتر
-	-	1	-	-	1	1	-	نامشخص

میانگین سنی جمعیت شهرستان در سال 1375 حدود 22/73 و میانه سنی معادل 18/12 محاسبه گردیده که به شاخصهای مربوط به استان نزدیک می باشد

نمودار 1- هرم سنی جمعیت شهرستان بوکان

الگوی سکونت

این شهرستان طی بیست سال از میزان شهرنشینی نسبتاً بالایی برخوردار بوده است. به طوری که میزان شهرنشینی از 45/99 درصد در سال 1355 به 68/37 درصد در سال 1375 رسیده است.

یعنی طی بیست سال 22/38 درصد بر میزان شهرنشینی افزوده شده است.

1379	1375	1355	طبقه
------	------	------	------

درصد	تعداد روستا	درصد	تعداد روستا	درصد	تعداد روستا	
	208					
	14	100/00	189	100/00	118	جمع
100/00	10	6/88	13	8/47	10	1-4 خانوار
6/73	35	4/76	9	5/93	7	5-9 خانوار
4/81	80	12/17	23	8/47	10	10-19 خانوار
16/83	50	42/33	80	46/61	55	20-49 خانوار
38/46	15	25/40	48	24/58	29	50-99 خانوار
24/04	3	7/41	14	5/08	6	100-199 خانوار
7/21	1	1/06	2	0/85	1	200-499 خانوار
1/44	-	-	-	-	-	500-999 خانوار
0/48	-	-	-	-	-	1000 خانوار و بیشتر
-						

در آبان 1375 در این شهرستان از 29152 خانوار معمولی ساکن 100 درصد در واحد مسکونی معمولی زندگی می‌کردند.

دین و مذهب

در آبان 1385، از جمعیت شهرستان 99/93 درصد را مسلمانان تشکیل می‌داده‌اند. این نسبت در نقاط شهری 99/92 درصد و در نقاط روستایی 99/97 درصد بوده است. مذهب مردم بوکان در اکثریت سنی و در اقلیت شیعه می‌باشد.

توزیع نسبی جمعیت بر حسب دین به تفکیک ساکن و غیر ساکن

غیر ساکن	ساکن		شهرستان	دین
	نقاط روستایی	نقاط شهری		
0/00	100/00	100/00	100/00	جمع
0/00	99/97	99/92	99/93	مسلمان
0/00	0/02	0/01	0/02	زرتشتی
0/00	0/00	0/01	0/00	مسیحی
0/00	0/00	0/00	0/00	کلیمی
0/00	0/01	0/06	0/05	سایر و اظهار

گونه‌های جانوری موجود

مهمترین جانوران مهره‌دار شهرستان بوکان دوزیستان، خزندگان، پرنندگان، ماهیان و پستانداران هستند. گونه‌های دوزیستان و خزندگان و ماهیان در بخش‌های مربوطه اشاره شده‌است ولی گونه‌های پستانداران شامل: قوچومیش، خرس، گرگ، روباه، شغال، رودک، سمور، زرد بر و انواع جوندگان هستند.

انواع پرنندگان تیز شامل:

کبک، کبک‌چیل، عقابها، شاهین، بحری، بالابان، لیل، دلجه، انواع جغد، کرکس‌مصری، دال، حواصیل‌ها، لکلک سفید، غاز خاکستری، اردک‌سرسبز، خوتکا، فیلوش، اردک‌ارده‌ای، آنقوت، غازپیشانی‌سفید، قره‌غاز، کشیم‌ها، اکراس، کاکاتی‌ها، انواع پرستوهای دریایی، سار، انواع دارکوب، چنگر، سبکبالان و میش‌مرغ می‌باشد.

پرنده نادر میش مرغ

میش مرغ

پرنده نادری بنام میش‌مرغ در دشت‌های سوتا و سه‌کانیان و در این منطقه زیست می‌کند و در تمام فصول سال دیده می‌شود و مرحله حساس تخم‌گذاری را نیز در این منطقه می‌گذرانند و تعداد قابل توجهی از آن حدود ۱۵۰ قطعه در این شهرستان هستند که با توجه به موقعیت منطقه و افزایش جمعیت در چند سال اخیر قابل ملاحظه می‌باشد و از طرف محیط‌زیست کاملاً تحت‌حفاظت قرار دارد. پرنندگان شکاری و لاشخورها و انواع پرنندگان سبک‌بال، کبک‌معمولی و چیل در سطح شهرستان زیست می‌نمایند ولی تعداد جمعیت و تنوع گونه‌ای پرنندگان آبی با مقایسه با پرنندگان خشک‌زی کمتر بوده و پرنندگان آبی فقط در مسیر رودخانه سیمینه‌رود و زرینه‌رود در محدوده این شهرستان دیده می‌شود. از عمده‌ترین زیستگاه‌های چیرگ در ایران می‌توان به دشت‌های اطراف بوکان (دشت سوتا و حمامیان، دشت اینگیجه و آلباغ، دشت قازلیان و دشت سه‌کانیان) اشاره کرد که بیشترین جمعیت تولید مثل کننده و زمستان گذران میش‌مرغ در ایران را در خود جای داده‌اند. بوکان آخرین پناهگاه این گونه با ارزش در ایران می‌باشد و میش‌مرغ یکی از مهمترین آثار طبیعی ملی در شهرستان بوکان بشمار می‌رود.

گل گندم

گونه‌های گیاهی

شهرستان بوکان بدلیل موقعیت مناسب آب و هوای خوب و منحصر به فرد خود توانسته بخشی از گونه‌های گیاهی و جانوری را در خود پرورش و جذب کند درشکارگاهها و سطح شهرستان. برخی از گونه‌های گیاهی و جانوری موجود در این شهرستان عبارتند از:

بادام کوهی، نسترن وحشی، زالزالک، گللابی وحشی، انواع بلوط غرب، داغداغان، گز، پسته وحشی (بنه)، انواع گون‌ها، انواع گنگر، انواع سلمه‌تره، ختمی، فرفیون، شیرین بیان، گزنه، پونه، کاکوتی، بداغوتی، کلامیرحسن، بومادران، گل گندم، غازآیاقی، آویشن، ریواس، کلامیرحسن، شویدوحشی، ترشک، لاله، جگن، نی، سرخس، تربچه وحشی، بارهنگ، مرغ و]

سرشناسان

تاریخی

- سردار عزیز خان مکری وزیر جنگ آقا ناصر الدین شاه قاجار
- حاج محمد امین آقا ایلخانی زاده (آقای بوکان)

ورزشی

مقبل هنرپژوه (کوه نورد نامی بوکان)

اجتماعی

- ادیب حسامی (داروساز) وی برای اولین بار در جهان دارو بسیار موثر برای ترمیم سوختگی بدن ساخت و کشف کرد.
- دکتر قسیم عثمانی استاد حسابداری دانشگاه بهشتی تهران و نماینده فعلی بوکان

هنری

- استادحسن زیرک (خوانند بزرگ تاریخ کردستان)
- قادر عبداللهزاده (معروف به قاله مه ره) نوازنده مشهور شمشال (نوعی نی سنتی) در کردستان
- محمد و یاسین قریشی کاریکاتوربستان و نویسندگان معروف بوکان

- عثمان رحمان زاده «پدر ژپتوی ایران» (مجسمه ساز و طراح عروسکهای چوبی)
- ماموستا عباس حقیقی (شاعر نامی کورد- آثار وی دیوان، کولکه زیرینه، شه ونم، و برخی آثار چاپ نشده)